

Zdravotnictví – nejčastější dotazy¹

1. Zabývá se veřejný ochránce práv také případy z oblasti zdravotnictví?

Ano, ovšem jen v rámci své zákonem vymezené působnosti:

- je oprávněn prošetřit činnost úřadů (Ministerstva zdravotnictví, krajských úřadů, krajských hygienických stanic) a veřejných zdravotních pojišťoven,
- poskytuje pomoc obětem diskriminace, např. také v oblasti zdravotní péče,²
- provádí preventivní systematické návštěvy míst, kde jsou nebo mohou být osoby omezeny na svobodě, kam patří i zdravotnická zařízení.³

Možnosti postupu v případě nespokojenosti s poskytnutými zdravotními službami popisuje informační leták „[Zdravotnictví - stížnosti ve zdravotnictví](#)“.

I. Volba poskytovatele zdravotních služeb

2. Je pacient nějak omezen v možnosti zvolit si, u koho se bude léčit?

Pacient má podle zákona o zdravotních službách a souvisejících předpisů právo na výběr „poskytovatele zdravotních služeb“ – tím se rozumí fyzická nebo právnická osoba, která má k poskytování zdravotní péče příslušné oprávnění. V praxi tak poskytovatelem může být jednotlivý lékař, který má svou vlastní praxi, nebo třeba obchodní společnost či sdružení lékařů, kteří provozují celou kliniku apod.⁴

Obecně je třeba, aby zvolený poskytovatel byl ve smluvním vztahu ke zdravotní pojišťovně, u které je pacient pojištěn.

Pacient má rovněž právo na tzv. „druhý názor“, tedy vyžádat si konzultaci od jiného poskytovatele, popř. zdravotnického pracovníka, než který mu poskytuje zdravotní služby.

3. Může poskytovatel zdravotních služeb přijetí pacienta do péče odmítnout?

Pacienta lze odmítnout do péče, pokud by:

- jeho přijetím bylo překročeno únosné pracovní zatížení nebo přijetí brání provozní důvody, personální zabezpečení nebo technické a věcné vybavení zdravotnického zařízení,
- vzdálenost místa pobytu pacienta neumožňovala výkon návštěvní služby,⁵
- pacient není pojištěncem zdravotní pojišťovny, se kterou má poskytovatel uzavřenou smlouvu o poskytování a úhradě zdravotní péče.

Naopak pacient nesmí být odmítnut, pokud je mu třeba poskytnout neodkladnou péči, jde-li o porod nebo o zdravotní služby, které jsou nezbytné z hlediska ochrany veřejného zdraví nebo ochrany zdraví při práci, dále jde-li o krizové situace nebo výkon ochranného léčení nařízeného soudem.

4. Za jakých podmínek může být péče ukončena?

Péče o pacienta může být ukončena v případě, že:

- a) pacient souhlasí s předáním do péče jiného poskytovatele zdravotních služeb,
- b) pomínou důvody pro poskytování zdravotní péče (pacient se uzdraví),⁶
- c) pacient vysloví nesouhlas s poskytováním veškerých zdravotních služeb,
- d) pacient závažným způsobem omezuje práva ostatních pacientů, úmyslně a soustavně nedodrжуje navržený léčebný postup, pokud s ním souhlasil, nebo se neřídí vnitřním řádem zdravotnického zařízení,⁷
- e) pacient přestal poskytovat součinnost nezbytnou pro další péči a toto jednání nesouvisí s jeho zdravotním stavem.

Ukončením péče nesmí dojít k bezprostřednímu ohrožení života nebo vážnému poškození zdraví pacienta.

¹ Tento informační materiál je vypracován na základě právního stavu ke dni 1. 1. 2014.

² Viz <http://www.ochrance.cz/diskriminace/>.

³ Více se dozvíte na www.ochrance.cz/ochrana-osob-omezenych-na-svobode/ nebo v informačním letáku „Veřejný ochránce práv a ochrana osob omezených na svobodě“.

⁴ V tomto případě se tedy právo volby vztahuje na celé zdravotnické zařízení, nikoliv na výběr konkrétního zdravotníka, záleží pak na vzájemné domluvě, zda bude vyhověno přání pacienta být např. v nemocnici v péči určitého lékaře.

⁵ Týká se praktických lékařů.

⁶ To neplatí, jde-li o praktického lékaře, zubaře nebo gynekologa, u kterého je pacient registrován.

⁷ Za předpokladu, že jeho chování není způsobeno zdravotním stavem.

5. Jak se může pacient bránit, pokud se domnívá, že poskytovatel jej odmítí přijmout do péče (popř. péči ukončil) neoprávněně?

Na postup poskytovatele si lze stěžovat u příslušného krajského úřadu (blíže viz informační leták „[Zdravotnictví - stížnosti ve zdravotnictví](#)“). Ke stížnosti je vhodné přiložit písemnou zprávu o důvodu odmítnutí přijetí do péče (respektive ukončení péče), kterou je poskytovatel povinen vystavit. Za nezákonné ukončení péče či odmítnutí přijetí do péče může krajský úřad poskytovateli uložit pokutu do výše 300.000,- Kč, za nevydání písemné zprávy pak pokutu do výše 100.000,- Kč.

II. Informovaný souhlas s léčbou

6. Je k léčbě nutný můj souhlas coby pacienta?

Obecně ano – výjimky viz níže. Musí se jednat o tzv. informovaný souhlas, což znamená, že:

- je učiněn svobodně, tedy bez nátlaku,
- pacient je srozumitelně a dostatečně informován o svém zdravotním stavu a o navrženém léčebném postupu a všech jeho změnách,⁸
- pacientovi nebo jím určené osobě je umožněno klást doplňující otázky, které musí být srozumitelně zodpovězeny.

Souhlas s léčbou však nemusí mít vždy písemnou formu. Souhlas může pacient odvolat kdykoliv před léčbou a během ní, ale nikoliv zpětně po jejím ukončení. Odvolání souhlasu však není účinné, pokud již bylo započato provádění zdravotního výkonu, jehož přerušování může způsobit vážné poškození zdraví nebo ohrožení života pacienta.

7. Kdy souhlasu pacienta není třeba?

Pacientovi lze bez jeho souhlasu poskytnout pouze neodkladnou péči, a to v případě:

- a) kdy jeho zdravotní stav neumožňuje souhlas vyslovit nebo
- b) léčby vážné duševní poruchy, pokud by v důsledku jejího neléčení došlo se vši pravděpodobností k vážnému poškození zdraví pacienta.

8. Může být pacient bez svého souhlasu hospitalizován?

Pacienta lze bez jeho souhlasu hospitalizovat pouze tehdy, jestliže:

- mu bylo pravomocným rozhodnutím soudu uloženo ochranné léčení formou lůžkové péče,
- je mu nařízena izolace, karanténa nebo léčení podle zákona o ochraně veřejného zdraví – to se týká zejména infekčních chorob,
- je mu v soudním řízení nařízeno vyšetření zdravotního stavu,
- ohrožuje bezprostředně a závažným způsobem sebe nebo své okolí a jeví známky duševní poruchy nebo touto poruchou trpí nebo je pod vlivem návykové látky, pokud hrozbu nelze odvrátit jinak,
- jeho zdravotní stav vyžaduje poskytnutí neodkladné péče a zároveň neumožňuje, aby vyslovil souhlas.

Nezletilého pacienta nebo pacienta se svéprávností omezenou tak, že není způsobilý posoudit poskytnutí zdravotních služeb, popřípadě důsledky jejich poskytnutí, lze bez souhlasu zákonného zástupce nebo opatrovníka hospitalizovat též v případě, jde-li o podezření na týrání, zneužívání nebo zanedbávání.

9. Může pacient do budoucna nějak ovlivnit, jaké léčebné zákroky mu budou prováděny v situaci, kdy nebude moci o sobě rozhodovat (ocitne se např. v kómatu)?

Ano, od 1. 4. 2012 je v právní úpravě výslovně zakotveno tzv. dříve vyslovené přání. Pacient⁹ může předem vyslovit souhlas nebo nesouhlas s konkrétní léčbou (jednotlivými úkony) pro případ, kdy by se dostal do takového zdravotního stavu, ve kterém nebude schopen souhlas nebo nesouhlas vyjádřit. Lze tak učinit dvěma způsoby:

⁸ Informace o zdravotním stavu obsahuje především údaje o:

- příčině a původu nemoci, jsou-li známy, jejím stadiu a předpokládaném vývoji,
- účelu, povaze, předpokládaném přínosu, možných důsledcích a rizicích navrhovaných zdravotních služeb,
- jiných možnostech poskytnutí zdravotních služeb, jejich vhodnosti, přínosech a rizicích pro pacienta,
- omezeních a doporučeních ve způsobu života s ohledem na zdravotní stav.

⁹ S výjimkou nezletilých a osob, jejichž svéprávnost byla omezena tak, že nejsou způsobilí posoudit poskytnutí zdravotních služeb, popřípadě důsledky jejich poskytnutí.

- písemně s úředně ověřeným podpisem pacienta. Součástí je písemné poučení pacienta od lékaře o důsledcích jeho rozhodnutí. Zdravotníci musí obecně takové přání respektovat, pokud jsou s ním seznámeni.
- dříve vyslovené přání lze též učinit pro poskytování zdravotních služeb jedním konkrétním poskytovatelem při přijetí do péče nebo kdykoliv v průběhu hospitalizace. Zaznamenává se do zdravotnické dokumentace vedené o pacientovi; záznam podepíše pacient, zdravotnický pracovník a svědek – není tedy nutný úředně ověřený podpis.

III. Informování o zdravotním stavu, zdravotnická dokumentace

10. Jaká má pacient práva ohledně informací o svém zdravotním stavu?

Pacient má právo:

- a) na poskytnutí veškerých informací shromážděných ve zdravotnické dokumentaci nebo v jiných zápisech vztahujících se k jeho zdravotnímu stavu,
- b) nahlížet do zmíněných dokumentů,
- c) na pořízení výpisů, opisů nebo kopií uvedených dokumentů,¹⁰
- d) určit osoby, které mohou být informovány o jeho zdravotním stavu, nebo vyslovit zákaz podávání těchto informací. Tento souhlas či zákaz může pacient vyslovit nebo odvolat při přijetí do péče nebo kdykoliv poté. Zároveň určí, které informace mohou být zvoleným osobám poskytnuty a zda mají i práva uvedená pod písmeny b) a c).

11. Co když si pacient nepřeje určité informace vědět?

V takovém případě má možnost vzdát se práva na informace a současně může určit osobu, která má být o jeho zdravotním stavu informována místo něj.¹¹

12. Mohou se se zdravotním stavem pacienta seznámit i další osoby, aniž by je k tomu výslovně zmocnil?

Ano, **zdravotničtí pracovníci** v rozsahu nezbytném pro poskytování zdravotní péče. **Další osoby určené zákonem při výkonu jejich povolání** (např. revizní lékaři zdravotních pojišťoven, zaměstnanci orgánů ochrany veřejného zdraví, veřejný ochránce práv) a ve dvou případech i **osoby blízké** (viz níže). Pokud to zdravotní stav nebo povaha nemoci pacienta vyžadují, mohou být osobám, které budou o pacienta osobně pečovat, sděleny informace nezbytné k zajištění této péče nebo pro ochranu jejich zdraví.

13. Kdo je osoba blízká a jaká má práva?

Osobami blízkými jsou předkové a potomci, sourozenci, manžel, partner,¹² druh a další osoby v poměru rodinném nebo obdobném, pokud by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně považovala za újmu vlastní. Má se za to, že osobami blízkými jsou i osoby sešvagřené nebo osoby, které spolu trvale žijí.

Tyto osoby mají právo:

- na aktuální informace o zdravotním stavu pacienta, který nemůže s ohledem na svůj zdravotní stav určit osoby, které mohou být o něm informovány (samozřejmě pokud pacient dříve nevyslovil zákaz podávání informací těmto osobám),
- na informace o zdravotním stavu pacienta, který zemřel, o příčinách jeho úmrtí a výsledku pitvy, byla-li provedena. Též jim náleží právo nahlížet do zdravotnické dokumentace pacienta a na pořízení jejich výpisů, opisů a kopií.

Jestliže pacient za svého života vyslovil zákaz poskytování informací o svém zdravotním stavu, nemohou být tyto informace osobám blízkým sděleny s výjimkou situace, kdy by se jednalo o informace důležité pro ochranu jejich zdraví nebo jiných osob, např. geneticky podmíněné či infekční choroby.

¹⁰ Výpis ze zdravotnické dokumentace nebo její kopii si může pacient (nebo jím určené osoby) pořídit sám na místě, např. za použití fotoaparátu nebo jiných prostředků, jinak by je měl obdržet nejpozději do 30 dnů. Za vyhotovení výpisu či kopie může být požadována úhrada, jejíž výše nesmí přesáhnout náklady spojené s jejich pořízením, popř. odesláním.

¹¹ Pokud však pacient trpí infekční nemocí nebo jinou chorobou, která může ohrozit zdraví nebo život jiných osob, je povinností zdravotníků ho o tom informovat, i pokud by si žádné informace o svém zdravotním stavu nepřál.

¹² Ve smyslu zákona o registrovaném partnerství.

14. Může být odmítnuto zpřístupnění zdravotnické dokumentace? Jak se případně bránit?

Odmítnout zpřístupnit zdravotnickou dokumentaci oprávněným osobám jako celek možné není. Pokud však zdravotnická dokumentace obsahuje údaje, z nichž lze vyvodit podezření na zneužívání nebo týrání pacienta, lze omezit přístup do zdravotnické dokumentace ve vztahu k těmto údajům, je-li to v zájmu pacienta. V praxi to znamená, že pokud např. existuje podezření na týrání dítěte ze strany jeho rodičů, může jim být odepřen přístup té části zdravotnické dokumentace, která takové informace obsahuje.

Pokud se pacient domnívá, že mu byl neprávem odepřen přístup ke zdravotnické dokumentaci, může se se stížností obrátit na příslušný krajský úřad.¹³ Ten může poskytovateli uložit za porušení této povinnosti pokutu do výše 500.000,- Kč.

IV. Regulační poplatky

15. Za co se platí regulační poplatky?

S účinností od 1. 1. 2015 je pacient anebo za něj jeho zákonný zástupce povinen hradit v souvislosti s poskytováním zdravotní péče regulační poplatek ve výši:

- **90,- Kč** za využití lékařské pohotovostní služby nebo pohotovostní služby v oboru zubní lékařství.

16. Kdy se regulační poplatek za využití pohotovosti platit nemusí?

Regulační poplatek se neplatí:

- a) jde-li o pojištěnce umístěné v dětských domovech pro děti do 3 let věku, ve školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy nebo umístěné k výkonu ústavní výchovy v domovech pro osoby se zdravotním postižením nebo jde-li o pojištěnce umístěné na základě rozhodnutí soudu v zařízeních pro děti vyžadující okamžitou pomoc nebo pojištěnce svěřené rozhodnutím soudu do pěstounské péče, poručnické péče nebo péče jiné osoby podle občanského zákoníku,
- b) jde-li o pojištěnce, který se prokáže rozhodnutím, oznámením nebo potvrzením ne starším než 30 dnů o tom, že pobírá dávky pomoci v hmotné nouzi,
- c) jde-li o pojištěnce, kterému jsou poskytovány pobytové sociální služby v domovech pro osoby se zdravotním postižením, domovech pro seniory, domovech se zvláštním režimem nebo ve zdravotnických zařízeních lůžkové péče, pokud u tohoto pojištěnce po úhradě za ubytování a stravu činí stanovený zůstatek¹⁴ méně než 800,- Kč nebo pokud nemá žádný příjem; tuto skutečnost prokazuje pojištěnec potvrzením ne starším než 30 dnů, které je na jeho žádost povinen vydat poskytovatel sociálních služeb, nebo
- d) pokud v rámci pohotovostní služby ošetřující lékař shledal, že stav pojištěnce vyžaduje hospitalizaci.

17. Jak předcházet neoprávněnému vymáhání regulačního poplatku?

Na žádost pacienta je poskytovatel povinen vystavit doklad o zaplacení regulačního poplatku, kterým lze v případě pozdějších sporů prokázat neexistenci dluhu. O vybraných regulačních poplatcích vede záznam také zdravotní pojišťovna, kterou může pacient požádat o výpis ze svého osobního účtu.

¹³ Více v informačním letáku „[Zdravotnictví - stížnosti ve zdravotnictví](#)“.

¹⁴ Po úhradě za ubytování a stravu při poskytování uvedených pobytových služeb musí jedinci zůstat alespoň 15 % jeho příjmu (§ 73 odst. 3 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách).